

ÖZEL YETENEKLİ OLAN VE ÖZEL YETENEK TANISI ALMAMIŞ ÖĞRENCİLERİN LİDERLİK POTANSİYELİNİN İNCELENMESİ*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Ayşin KAPLAN SAYI¹, Semra ATAMAN², Sinem VATAN ARTTIRAN³

* Bu makale, birinci yazar danışmanlığında yürütülen ve ikinci yazar tarafından hazırlanan "Üstün zekâlı olan ve olmayan çocukların liderlik potansiyelinin incelenmesi" isimli yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

1 Dr. Öğretim Üyesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, aysin.kaplansayi@es.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8186-4593.

2 Uzman Öğretmen, Bahçeşehir Üniversitesi, semra.ataman@kitalogistics.com, ORCID: 0000-0002-7418-1399.

3 Doç. Dr. Sinem Vatanartiran, Bay Atlantic University svatan@bau.edu, ORCID: 0000-0001-7265-5979.

Geliş Tarihi: 11.03.2021 **Kabul Tarihi:** 02.05.2021 **DOI:** 10.37669/milliegitim.894226

Öz: Bu araştırmanın amacı, özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyelini incelemektir. Araştırma, tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemini, 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde öğrenim gören 105 özel yetenekli, 287 özel yetenek tanısı almamış toplamda 392 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada Liderlik Potansiyeli Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 21.0 programı kullanılmıştır. Analizler sonucunda; özel yetenekli olan öğrencilerin liderlik potansiyeli puanları özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Liderlik potansiyeli puanlarının özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almamış gruplarda yaşa, okul türüne ve anne eğitim durumuna göre farklılaştığı bulunurken; ailedeki çocuk sayısı, okul dışı faaliyete katılma, ekonomik durum değişkenleri açısından ise sadece özel yetenekli grupta farklılaştığı bulunmuştur. Diğer yandan liderlik potansiyeli puanlarının her iki grupta da cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Benzer araştırmalar farklı yaş grupları üzerinde ve liderlik eğitimleri verilerek etkilerinin ölçmeye dönük yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Özel Yetenekli, Liderlik, Liderlik Potansiyeli, İlkokul Öğrencileri

EXAMINING THE LEADERSHIP POTENTIAL OF STUDENTS DIAGNOSED AS GIFTED AND UNDIAGNOSED AS GIFTED

Abstract:

The study aims to examine the leadership potential of students diagnosed as gifted and students who undiagnosed as gifted in terms of a number of different variables. In this study, a quantitative research method was used and the data was gathered by using a survey. The sample of the research consists of 392 students from Istanbul in the 2018-2019 academic year. Leadership Potential Scale and Demographic Information Form were used in the study. SPSS 21.0 program was used to analyze the data. As a result of the analysis; the leadership potential scores of the gifted found to be higher than the leadership potential scores of students who undiagnosed as gifted. While the leadership potential scores differ in both groups according to age, school type and maternal education status; the differences were found only in gifted group in terms of the variables such as; the number of children in the family, participation out-of-school activities, and economic situation. On the other hand, it was found that the leadership potential scores did not differ for both groups in terms of gender variable. Similar studies can be carried out on different age groups and by providing leadership training to evaluate its' effects.

Keywords: gifted and talented, leadership, leadership potential, elementary school students

1. Giriş

Özel yetenek kavramı tarihsel süreç içerisinde; üstün zekâ, üstün yetenek, üstün/özel yetenek gibi farklı isimler ile adlandırılmıştır. Son olarak ülkemizde "üstün zekâ/yetenek" yerine "özel yetenek" kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, 2013; Kaplan Sayı, 2018). Özel yeteneğe ilişkin ilk kabul gören tanımlardan Marland (1972) raporu; özel yetenekli bireyi genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı veya üretken düşünme yeteneği, liderlik yeteneği, görsel veya performansa dayalı sanat yeteneği ve psikomotor yetenek alanlarından en az birinde olağanüstü yeteneğe sahip olan ve başarı gösteren birey olarak tanımlanmaktadır. Wallace ve Maker (2009) özel yetenekli olmayı "karmaşık sorunları çözebilme yeteneğidir" şeklinde tanımlayarak sorun çözme becerilerine vurgu yaparken; Ataman (2011) özel yetenekli çocukları zihinsel zekâ veya yeteneklerinin yanında; yaşlarına oranla daha yüksek performans gösteren veya gizli güçlere sahip olan, işe başladığı

zaman vazgeçmeyen ve yaratıcılık yanı güçlü olan çocuklar olarak tanımlamakta; motivasyon ve yaratıcılığın altını çizmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Bilim ve Sanat Merkezi yönergesinde (2016, 450) de, "Özel yetenekli birey; yaşlarına göre daha hızlı öğrenen, yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren" olarak belirtilerek, özel yetenekli bireylerin hem farklı alanlardaki yeteneklere hem de liderlik özelliğine vurgu yapılmaktadır. Çalışmada özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyelleri incelenmektedir.

Lider bir grup insanı belli bir amaç etrafında toplayan ve bu amaç için grubu harekete geçiren kişidir (Baron ve Greenberg,1989; Eren, 1998). Bir başka tanımda lider, değişimlerin ortaya çıkardığı fırsatları gören ve belirsizliklere rağmen bu fırsatları değerlendirerek grubuna yeni fikirler ve oluşumlar sağlayan kişidir (Özden, 2000). Lider, grup üzerinde gözle görülebilen bir etki yapandır ve liderliğin etkililiği, grup tarafından ortaya konan değişimle ölçülür (Kartal, 2009). Liderlik kavramının sürekli geliştiği ve bu konuda yapılan araştırmalarda liderlik yaklaşımlarının özellik (Koçel, 2013; Stogdill,1974), davranışçı (Koçel, 2001), durumsallık (Koçel, 2001; Baysal ve Tekarslan,1987) ve beceri (Northouse,2016) olmak üzere dört ana başlık altında toplandığı görülmektedir.

Farklı kaynakların derlenmesi sonucunda özel yeteneklilerin kırk olumlu, dokuz olumsuz özelliğe sahip oldukları belirtilmiştir (Davis ve Rimm 2004). Bu özelliklerden liderlik, özel yeteneklilerin olumlu özelliklerinden biri olarak gösterilmektedir (Davis ve Rimm 2004; Birol ve Yazıcı, 2011). Porter (2005)'ın aktardığına göre özel yetenekli çocuklar sorumluluk almada daha istekli, açık iletişim becerilerine sahip, uyum, esneklik gibi özellikler sergileyen, etkinlik takip etme yerine yönetme eğilimi olan, takipçilerin fikirlerini sentez etme ve öz güven gibi özellikler sergileyen kısacası liderlik becerilerini sergileyen bir gruptur. Özel yetenekli çocukların, algılama ve kavramalarının daha yüksek olması, üst düzey düşünme becerileri gelişmiş olması (Clark, 2008) problem çözme yeteneğine sahip olmaları, diğer insanların duygu ve düşüncelerine önem vermeleri, başkalarının görmekte zorlandığı tutarsızlıkları görmeleri ve problemlerin farkında olabilmeleri, yüksek yaratıcılığa sahip olmaları gibi özellikleri onların toplum içerisinde lider olarak öne çıkmasına neden olmaktadır (Edmunds ve Yewchuk, 1996; Silverman, 1993).

Sternberg'e (2005) göre, liderlik ve zekâ üzerine alanyazın 20. yüzyıla kadar uzanmaktadır ancak aralarındaki ilişki oldukça belirsizdir. İlk araştırmacılar (Stogdill, 1981; Tannenbauam,1983) zekâ ve liderlik arasında orta düzeyde bir ilişki bulduklarını ortaya koysalar da, bu ilişkiye yönelik daha fazla kanıtı ihtiyaç vardır (Matthews, 2004; Muammar, 2015).Teorik olarak, IQ testleri olarak da bilinen geleneksel zekâ testleri bellek, dikkat süresi, akıl yürütme ve analitik düşünme gibi temel bilişsel yetkinlikleri değerlendirmeye çalışır. Bu yetenekler liderlik ile doğrudan ilişkili görünmemektedir

(Ceci ve Liker, 1986; Maker, 2005; Meegan ve Berg, 2002; Patrick ve Strough, 2004). Türkiye’de de özel yetenekli öğrencilerin IQ testleri ile seçildiği göz önüne alındığında, özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almayan öğrencilerin liderlik potansiyelinin belirlenmesinin, liderlik ve zekâ arasındaki ilişkiye yönelik kanıt sunması beklenmektedir. Yaşam, liderlik gerektiren sorunlarla doludur (Muammar, 2015) ve liderlik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Buna rağmen özel yetenekli çocukların eğitiminde ve genel eğitimde gözden kaçırılan önemli özelliklerden birisi liderliktir (Kim, 2009; Lee ve Olszewski Kubilius, 2006). Psikoloji ve sosyal psikoloji alanında yapılan çalışmalar özel yetenekli çocukların liderlik potansiyelinin desteklenmemesinin, hayat başarılarının düşmesine sebep olduğunu ortaya koymuştur (Ceci, 1996; Gardner, 2011; Goleman, 2006; Maker, 2005; Sternberg ve Wagner, 1986). Ayrıca liderlik becerileri desteklenmeyen ve bu becerileri kullanması için alan oluşturulmayan özel yetenekli öğrencilerin bu özelliklerinin hem körelmesi hem de çete liderliği gibi olumsuz bir özelliğe de dönüşebilmesi söz konusudur (Clark, 2008). Bu sebeple özel yetenekli çocukların liderlik potansiyelinin küçük yaşlarda tespit edilmesi (Hensel, 1991), desteklenmesi ve doğru bir biçimde yönlendirilmesi önem arz etmektedir.

Eğitim alanında liderlik üzerine yapılan araştırmaların yöneticiler ve öğretmenler düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye’de öğrencilerin liderlik özelliklerine yönelik çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu ve farklı yaş gruplarında bu çalışmaların henüz yeni yapılmaya başlandığı söylenebilir (Cansoy ve Turan, 2016; Kiriş, 2018; Cansoy, Türkoğlu ve Parlar, 2016; Demirçelik, Karacabey ve Cenan, 2017; Duran, 2019). Özel yetenekli öğrencilerin desteklendiği kurumlar arasında Bilim ve Sanat Merkezleri, Çocuk Üniversiteleri, Özel Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezleri gibi kurumlar yer almaktadır. Bu kurumlardan Bilim ve sanat Merkezleri yönergesinde (Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016) liderlik dersi teorik olarak bulunmasına rağmen uygulamada liderliğe yönelik bir ders yapılmazken (Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi Eğitim Programları, 2021; Bahçelievler ITO Bilim ve Sanat Merkezi Eğitim Programları, 2021; Esenyurt Bilim ve Sanat Merkezi Eğitim Programları, 2021) Çocuk Üniversitelerinde ve Özel Yetenekliler Uygulama ve Araştırma Merkezlerinde ise özel yetenekli çocukların liderlik potansiyelinin tespitine ve geliştirilmesine yönelik sistemli bir çalışma yürüttüğü söylenememektedir (Kaplan Sayı, 2020).

Liderlik potansiyeli farklı kademeler açısından ele alınarak, tespit edilirse geliştirilmesi de sağlanabilir. Erken geliştirilen liderlik becerileri, bireylerin hayatlarında etkin bir biçimde bu becerilerden yararlanmasını sağlayabilir (Murphy ve Johnson, 2011). Bu sebeple farklı sınıf düzeyleri ve okul türlerindeki öğrencilerin liderlik özelliklerinin incelenmesi liderlik araştırmalarında önemlidir (Fertman ve Long, 1990). Konuyla ilgili Türkiye’de okul yöneticilerinin (Keser ve Kocabaş, 2014; Töremen ve Yasan, 2010; Öztürk ve Zembat; 2015), öğretmenlerin (Akbaşlı, Erçetin ve Harun, 2019) üniversite öğrencilerinin (Aydın, Bozkuş ve Kul, 2016; Arslan ve Uslu, 2013; Cengiz ve Güllü, 2018) ortaokul ve lise öğrencilerinin (Cansoy ve Turan 2016; Kiriş, 2018; Can-

soy, Türkoğlu, Parlar, 2016; Demirçelik, Karacabey ve Cenan, 2017) liderlik özellikleri incelenirken ilkökul düzeyindeki öğrencilerin liderlik özelliklerinin incelenmemiş olması alana ilişkin bir boşluk olduğunu düşündürmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin liderlik özelliklerine yönelik ise Türkiye’de son on yılda yürütülen sadece iki çalışmaya ulaşılmış (Demirçelik, Karacabey ve Cenan, 2017; Akyürek, 2020) bu çalışmaların birisi ortaokul ve üzeri öğrencilere yer verirken; diğer çalışma ilkökul, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilerle yürütülmüştür. Her iki çalışmada da doğrudan özel yetenekli öğrencilerle çalışılmış; özel yetenek tanısı almamış öğrencilerle karşılaştırma yapılmamıştır. Çalışmada bu araştırmalardan farklı olarak özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puanları farklı değişkenler açısından karşılaştırılacaktır.

Özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyelinin incelenmesinin özel yetenekli öğrencilere yönelik bütüncül bir tanılama yapılması açısından alanda çalışan uzmanlara yeni bir pencere açması; akademisyenlere, yöneticilere ve öğretmenlere liderlik konusunda fikir vermesi beklenmektedir. Ayrıca bu çalışmanın bulgularının küçük yaştaki öğrencilerin eğitim programlarının şekillenmesine katkı sunması beklenmektedir. Bu sebeple akademisyenler, öğretmenler ve eğitim yöneticileri bu makalenin hedef kitesini oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almamış çocukların liderlik potansiyelinin incelenmesidir. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

1. Özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

2. Özel yetenekli olan ve özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puan ortalamaları demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, okul türü, ailedeki çocuk sayısı, ekonomik durum, okul dışı faaliyete katılma, anne eğitim durumu) göre farklılaşmakta mıdır?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmada kullanılan araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve veri toplama araçları ile verilerin analiz süreçleri ele alınmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır. Tarama modelleri, evrene ilişkin bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümünden veya belirlenen bir grup üzerinden yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar,2005). Araştırmada liderlik potansiyeli, değişkenlere göre ve gruplara göre incelendiği için araştırma tarama modelinde yapılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini İstanbul'da öğrenim gören 8-11 yaş arasındaki öğrenciler oluştururken, örneklemini bu yaşlar arasındaki 392 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada elverişli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Elverişli örnekleme, araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği örneklem elemanlarını almayı içerir. Bu yöntem araştırmacının örneklemini tasarlama ve ulaşım konusunda işini kolaylaştıran, ekonomik ve pratik bir yöntemdir (Monetle, Sullivan ve De Jong, 1990). Çalışmaya dahil edilen özel yetenekli öğrenciler, Wisc-R III testinden 130 ve üzeri puan alan öğrencilerdir. Bu tanılama özel veya devlet kurumlarındaki sertifikalı uzmanlar tarafından yapılmıştır. Öğrencilere hafta sonu zenginleştirme eğitimleri veren bir kurum aracılığı ile ulaşılmıştır. Özel yetenek tanısı almamış öğrencilere ise üç devlet okulu ve bir özel okuldan ulaşılmıştır. Çalışma 2018-2019 öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ilinde yürütülmüştür. Katılımcıların demografik özellikleri aşağıdaki gibidir;

Tablo 1. Cinsiyet, Yaş ve Zekâ'ya Göre Öğrenci Dağılımları

Cinsiyet	f	Yaş	f	Zekâ	F
Kız	190	8	90	Özel Yetenek Tanısı Almamış	287
Erkek	202	9	113	Özel Yetenekli	105
		10	116		
		11	73		
Toplam	392		392		392

Örnekleme oluşturan grubun 202'si erkek 190'ı kız öğrencilerden; 105'i özel yetenekli olan; 287'si ise özel yetenek tanısı almamış öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklem grubununun 90'ı sekiz yaş, 113'ü dokuz yaş, 116'sı on yaş ve 73'ü 11 yaşındadır.

2.2. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, ikinci araştırmacının okul ve kurumlara MEB izni ile giderek, randevu usulü ile uygun gün ve saatlerde öğrencilere veri toplama araçlarını sınıf bazında veya gruplar şeklinde yüz yüze uygulaması ile toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ve Ataman (2019) tarafından geliştirilen Liderlik Potansiyeli Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Öğrencilerin demografik değişkenlerine ilişkin bilgilerin yer aldığı formdur. Bu değişkenler, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları,

okul türleri, ailedeki çocuk sayısı, ailenin aylık ortalama geliri, anne eğitim durumu, öğrencinin okul dışında herhangi bir etkinliğe katılıp katılmadığına ilişkindir.

Liderlik Potansiyeli Ölçeği: Ataman (2019) tarafından geliştirilen ölçek, 35 maddelik likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 921 öğrenci üzerinden yürütülmüştür. Tek faktörlü bir yapıya sahip olan liderlik potansiyeli ölçeğinin madde varyansları ve madde ortalamaları orta değere yakın, ideal düzeyde bulunmuştur. 35 maddelik ölçeğin genel güvenilirlik düzeyi; Cronbach Alpha değeri 0,934 değeri yüksek seviyede bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,867 olarak bulunmuştur. Ölçeğin cevaplanması yaklaşık 30-40 dakika sürmektedir. Ölçekte ters madde bulunmayıp; ölçekten alınan en yüksek puan 175; en düşük puan ise 35'tir. Ölçekten alınan puan arttıkça liderlik özellik ve davranışları da artmaktadır. Beceriler kuramına göre oluşturulan ölçekte; ölçek maddelerinde teknik becerilerden; bir tartışmayı kurallarına uygun olarak yönetme, kendini etkin biçimde ifade etme, ses tonunu doğru kullanma, öz konuşma gibi özellikle konuşma ve ikna etme; beşeri becerilerden görev dağılımı yapma, aktif görev alma, grup çalışmalarında uyumlu davranma, sorumlulukları yerine getirme, gerektiğinde yardım isteme, verdiği sözü tutma gibi becerilere yer verilmiştir. Analitik becerilere yönelik olaraksa haklı gördüğü durumlarda düşüncelerini savunma, arkadaşlarının bir hatasını gördüğünde onları uyarma, başarılı olmak için azimle çalışmak gerektiğini bilme, sorunları çözmeye çalışma ve sorunları çözme konusunda kendisini sorumlu hissetme gibi maddeler yer almaktadır.

2.3.Verilerin Analizi

Araştırma soruları kapsamında liderlik potansiyeli toplam puanları özel yetenek tanısı almamış ve özel yetenekli olan gruplar için ayrı ayrı normallik testlerine tabi tutulmuştur. Shapiro – Wilk normallik testi sonuçlarına bakıldığında liderlik potansiyeli puanının normallikten anlamlı düzeyde sapma olduğu görülmektedir ($p < .05$). Fakat çarpıklık-basıklık katsayıları incelendiğinde her iki grup içinde liderlik puanının ± 2 aralığında yer aldıkları gözlemlenmektedir (Özel yetenek tanısı almamış öğrenciler çarpıklık: $-0,654$; basıklık: $-0,278$; özel yetenekli öğrenciler çarpıklık: $-0,073$; basıklık: $-1,107$). Büyüköztürk (2012) çarpıklık ve basıklık ∓ 1.5 arasında ise dağılım normal varsayabileceğini ifade etmektedir. Çil (2008) merkezi limit teoremi bağlamında örneklem çapının 30 civarında olmasının örnek normallığı için yeterli sayılmakta olduğunu ve Armutlu'lu (2008) da uygulamada ana kütle ne şekilde dağılmış olursa olsun, $n \geq 30$ olduğunda x 'in dağılımın normal dağılıma yaklaştığını ifade etmektedir. Bu referanslarla verilerin analizinde örneklem büyüklükleri 30'un üzerinde olan durumlarda dağılımların normal varsayılarak parametrik tekniklere başvurulurken; örneklemin 30'un altına düştüğü durumlarda ise non-parametrik tekniklere başvurulmuştur. Verilerin analizinde parametrik tekniklerden bağımsız grup t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve post-hoc scheffe testleri kullanılırken; non parametrik tekniklerden ise Man-Whitney U ve Kruskal Wallis H- testleri kullanılmıştır.

3.Bulgular

Bu bölümde liderlik potansiyeli puanlarının öğrencinin zekâ, cinsiyet, yaş, okul türü, çocuk sayısı, okul dışı faaliyete katılma, ekonomik durum ve anne eğitim durumu değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı uygun istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Öğrencinin Zekâ Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Sh_x	t	Sd	p
Özel Yetenek Tanısı Almamış	287	121,0	29,2	1,72		390	
Özel Yetenekli	105	153,4	14,4	1,41	-10,8		.00*

Tabloda sunulduğu üzere, örnekleme oluşturan öğrencilerin Liderlik potansiyeli puanları aritmetik ortalamaları zekâ değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($t=-10,8$, $p<.01$). Söz konusu farklılık özel yetenekli öğrenciler lehinedir.

Tablo 3. Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Öğrencinin Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Grup	Değişken	N	$\bar{X}$	ss	Sh_x	t	Sd	p
Özel Yetenek Tanısı Almamış	Kadın	139	121,0	30,8	2,61		285	
	Erkek	148	120,3	27,8	2,29	,417		.67
Özel Yetenekli	Kadın	51	155,2	14,1	1,97		103	
	Erkek	54	151,7	14,6	1,99	1,24		.21

Tabloda sunulduğu üzere, örnekleme oluşturan öğrencilerin Liderlik potansiyeli puanları aritmetik ortalamaları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($t=,417;1,24$ $p>.05$).

Tablo 4. Özel Yetenek Tanısı Almamış Öğrencilerin Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Yaş	N	$\bar{X}$	ss	Varyansların Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
8	90	116,5	26,4	Gruplar arası	14960,1	3	4986,7		
9	113	113,2	31,0	Grup içi	230514,4	283	814,5	6,1	.00*
10	116	125,0	32,2	Toplam	245474,5	286			
11	73	132,7	19,8						
Toplam	392								

Tabloda sunulduğu üzere, liderlik potansiyeli ölçeği aritmetik ortalamaları yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F=6,1$; $p<.01$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna karar vermek amacıyla Levene's testi sonuçlarına dayanarak ($LF=0,365;05$) post-hoc scheffe testi yapılmasına karar verilmiştir. Scheffe testi sonucunda 11 yaş özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puan ortalamalarının ($X= 132.7$, $ss=19.8$) 8 yaş ($X=116.5$, $ss= 26.6$) ve 9 yaşın liderlik potansiyeli puan ortalamalarından ($X=113.22$, $ss= 31.02$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum, 11 yaş grubundaki öğrencilerin diğer yaş gruplarına göre liderlik potansiyellerini daha fazla kullandıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Özel Yetenekli Öğrencilerin Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Grup	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	p	Anlamlı Fark
	8	20	67.2	3	153.4	.00	8-9 11-9
Liderlik Potans.	9	43	43.1				
	10	31	51.8				
	11	11	69.1				
	Toplam	105					

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenekli öğrencilerde Liderlik Potansiyeli ölçeği sıralamalar ortalamaları yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($X^2=153.4$, $Sd=3$; $p<.01$). Bu işlemin ardından farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda farklılığın 8 ve 9 yaş arasında; 8 yaş lehine ($U=233.5$; $z=-2.9$; $p<.01$); 9 ve 11 yaş arasında; 11 yaş lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($U=120.0$; $z=-2.5$; $p<.05$).

Tablo 6. Özel Yetenek Tanısı Almamış Öğrencilerin Okul Türü Değişkenine Göre Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Grup	Okunan Okul Türü	N	S.T	S.O	U	z
Özel Yetenek Tanısı Almamış	Devlet okulu	269	39700.5	147.59	1456.5	-2.8
	Özel okul	18	1627.5	90.42		

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli ölçeğinden almış oldukları puanların, okul türü değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Bu fark devlet okulunda okuyanlar lehine $p<0.01$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 7. Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Özel Yetenekli Öğrencilerde Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Grup	Okul	n	$\bar{X}$	ss	Sh_x	t	Sd	p
Özel Yetenekli	Devlet	41	161,5	13,9	2,17	5,1	103	.00*
	Özel	64	148,2	12,3	1,54			

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenekli öğrencilerin Liderlik potansiyeli puanlarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($t=5,1$, $p<.01$). Söz konusu farklılık devlet okulunda okuyan öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 8. Özel Yetenek Tanısı Almamış Öğrencilerin Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Çocuk Sayısı	N	$\bar{X}$	ss	Varyansların Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
1	152	119,8	29,6	Gruplar arası	2112,7	2	1056,3	1,23	.29
2	97	120,1	30,1	Grup içi	243361,8	284	856,90		
3	38	127,9	25,1	Toplam	245474,5	286			
	287	121,0	29,2						

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli ölçeği aritmetik ortalamaları ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($F=1,23$; $p>.05$).

Tablo 9. Özel Yetenekli Öğrencilerin Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Çocuk Sayısı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	p	Anlamlı Fark
	1	87	48.01	2	153.42	.001	2-1
Liderlik Potans.	2	11	82.64				
	3	7	68.43				
	Toplam	105					

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenekli öğrencilerin liderlik potansiyeli ölçeği sıralamalar ortalamalarının ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($X^2=153.4$, $sd=2$; $p<.01$). Bu işlemin ardından yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda farklılığın iki çocuk ile bir çocuk arasında iki çocuk lehine ($U=167.0$; $z=-3.5$; $p<.01$) gerçekleştiği belirlenmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Okul Dışı Faaliyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Grup	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	Sh_x	t	Sd	p
Özel Yetenek Tanısı Almamış	Katılan	118	120,9	31,84	2,93	-,035	285	.97
	Katılmayan	169	121,0	27,47	2,11			
Özel Yetenekli	Katılan	41	158,6	14,18	2,21	3,08	103	.00
	Katılmayan	64	150,0	13,71	1,71			

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli ölçeği puanları öğrencinin okul dışı faaliyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($t=-,035$; $p>.05$). Özel yetenekli öğrencilerin liderlik potansiyeli ölçeği puanlarının ise öğrencinin okul dışı faaliyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur ($t=3,08$; $p<.01$). Söz konusu farklılık okul dışı faaliyete katılan öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 11. Özel Yetenek Tanısı Almamış Öğrencilerin Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Ekonomik Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Ekonomik durum	N	$\bar{X}$	ss	Varyansların Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
1500-2500	70	122,3	28,9	Gruplar arası	932,5	2	466,2	,542	.58
2500-3500	116	118,8	29,9	Grup içi	244542,0	284	861,0		
3.500 ve üzeri	101	122,6	28,9	Toplam	245474,5	286			
	287	121,0	29,2						

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin Liderlik potansiyeli ölçeği aritmetik ortalamaları arasında ekonomik durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($F=0,542$; $p>.05$).

Tablo 12. Özel Yetenekli Öğrencilerin Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Ekonomik Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Ekonomik durum	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
	1500-2500	10	71.55	2		.002	2500-3500; 3500 ve üzeri
					153.42		
Liderlik Potans.	2500-3500	25	65.74				1500-2500; 3500 ve üzeri
	3.500 ve üzeri	70	45.80				
	Toplam	105					

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenekli öğrencilerin liderlik potansiyeli ölçeği sıralamalar ortalamalarının ekonomik durum değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur ($X^2=153.4$, $Sd=2$; $p<.01$). Bu işlemin ardından yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda farklılığın 2500-3500 ve 3500 üzeri gelir grubu arasında 2500-3500 lehine ($U=535.0$; $z = -2.8$; $p<.01$) gerçekleştiği belirlenmiştir. Aynı şekilde farklılığın gelir düzeyi 1500-2500 gelir grubu ile 3500 ve üzeri gelir grubu arasında da 1500-2500 lehine ($U=186.000$; $z = -2.387$; $p<.05$) gerçekleştiği belirlenmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin Liderlik Potansiyeli Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Liderlik Puanı	Anne Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Özel Yetenek Tanısı Almamış	İlkokul	60	129.9	4	121.03	.00	Lise-Üniversite
	Ortaokul	70	154.0				Lise-İlkokul
	Lise	72	172.5				Lise-Lisansüstü
	Üniversite	65	131.2				İlkokul-Lisansüstü
	Toplam	287					
Özel Yetenekli	İlkokul	10	59.90	4	153.42	.01	Ortaokul-Lise
	Ortaokul	4	95.25				Ortaokul-Üniversite
	Lise	22	60.48				Ortaokul-Lisansüstü
	Üniversite	52	47.04				
	Lisansüstü	17	47.56				
	Toplam	105					

Tabloda sunulduğu üzere, özel yetenek tanısı almamış ve özel yetenekli olan öğrencilerin liderlik potansiyeli ölçeği sıralamaları ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur ($X^2=121.03$, $Sd=4$; $p<.01$; $X^2=153.42$, $Sd=4$; $p<.0$). Bu işlemin ardından yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda farklılığın özel yetenek tanısı almamış öğrencilerde anne eğitim durumu lise olanlar ile ilkokul, üniversite ve lisansüstü olanlar arasında lise olanlar lehine ($U=1479.00$, $z =-3.11$; $p<.01$; $U=1707.5$; $z =-2.7$; $p<.01$; $U=323.50$; $z =-3.75$; $p<.01$) gerçekleştiği belirlenmiştir. Özel yetenekli olan öğrencilerde ise farklılık anne eğitim durumu ortaokul olanlar ile lise, üniversite ve lisansüstü arasında ortaokul olanların lehine gerçekleşmiştir ($U=11.50$, $z =-2.31$; $p<.05$; $U=7.500$; $z =-3.07$; $p<.01$; $U=7.100$; $z =-3.05$; $p<.01$).

4. Tartışma ve Sonuç

Yapılan analizler sonucunda, özel yetenekli öğrencilerin liderlik potansiyeli özel yetenek tanısı almamış öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca liderlik potansiyeli puanları özel yetenek tanısı almamış öğrencilerde 11 yaşta daha yüksek bulunurken; özel yetenekli öğrencilerde 8 ve 11 yaşlarda daha yüksek bulunmuştur. Okul türü değişkeni açısından ise her iki grupta da devlet okulunda öğretim gören öğrencilerin liderlik potansiyeli puanları yüksek bulunmuştur. Ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puanlarında bir farklılığa rastlanmazken; özel yetenekli öğrencilerde ailede iki çocuk olanların liderlik potansiyeli puanları tek çocuk olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Okul dışı faaliyete katılma değişkeni açısından özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puanları farklılaşmazken; özel yetenekli öğrencilerde okul dışı faaliyete katılanların liderlik potansiyeli puanları daha yüksek bulunmuştur. Ekonomik durum değişkeni açısından özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puanlarında bir farklılık bulunmazken; özel yetenekli öğrencilerde liderlik potansiyeli puanları 2500-3500 arasında gelire sahip grubun lehine bulunmuştur. Anne eğitim durumu açısından ise özel yetenek tanısı almamış öğrencilerde annesi lise mezunu olanların liderlik potansiyeli puanları; ilkokul, üniversite, ve lisansüstü olanlardan daha yüksek; annesi ilkokul mezunu olanların liderlik potansiyeli puanları ise annesi lisansüstü mezunu olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Özel yetenekli öğrencilerde ise annesi ortaokul mezunu olanların liderlik potansiyeli puanları; annesi lise, üniversite ve lisansüstü mezunu olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Liderlik potansiyeli puanlarının her iki grupta da cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Özel yetenekli öğrencilerin liderlik potansiyelinin özel yetenek tanısı almamış öğrencilere göre yüksek bulunmasının sebebi, özel yetenekli öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişmiş olması ve sorun çözme konusunda daha başarılı olmaları olabilir (Clark, 2008; Papadopoulos, 2016; Terman, 1926). Stogdill (1974) yaptığı araştırmalarda liderlik zekâ ilişkisini incelenmiş ve liderliğin bazı özelliklerle ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Buna göre fiziksel, sosyal özellikler, sosyal geçmiş, zekâ, kişilik özellikler gibi nitelikleri saymış zekâyı ise yargılama, kararlılık ve özgüven ile ilişkilendirmiştir.

Tannenbauam (1983) da, zekâsı daha yüksek bireylerin, daha fazla liderlik becerisi sergileme şansına sahip olduklarını belirtmektedir (akt: Milligan, 2004). Judge ve Colbert (2004) de liderlik ve zekâ ilişkisini inceleyen araştırmaların meta analizini yapmıştır. İnceledikleri 151 bağımsız çalışmada liderlik ve zekâ arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Araştırmacılar zekânın, kağıt kalem testleri yerine algısal açıdan değerlendirildiğinde, zeka ve liderlik arasındaki korelasyonun daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Sternberg (2005) zekâyı özel yetenekli lider olmanın üç bileşeninden biri olarak göstermektedir. Liderliği, üretilen yeni fikrin analiz edilmesi ve uygulanması, fikrin değerli olduğuna başkalarını ikna etmesi olarak tanımlamıştır. Ülkemizde ise paralel bir bulguya Emir ve Acar (2007) rastlamış ve özel yetenekli öğrencilerin liderlik puanları özel yetenek tanısı almamış öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Demirçelik, Karacabey ve Cenan (2017) çalışmalarında özel yetenekli öğrencilerin öfke kontrolü boyutunda orta düzey, diğer tüm alt boyutlarda liderlik özelliklerinde; sorun çözme, grup dinamikleri, hedef belirleme, azim, çekingelik, önderlik, yaratıcılık, empati ve hitabet yüksek düzeyde performans sergilediklerini belirtmektedir.

Katılımcıların liderlik potansiyelinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterdiği her iki grupta da 11 yaşında olanların liderlik potansiyeli puanlarının anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi yaş arttıkça öğrencilerin daha fazla deneyime sahip olması ve bu sebeple liderlik potansiyellerinin de artması olabilir. Ayrıca yaş ile birlikte özel yetenekli öğrencilerin zihinsel, duygusal ve hayal güçsel uyarılabilirlik düzeylerinin artması da liderlik potansiyelinin artmasına neden olmuş olabilir (Piechowski ve Miller,1994). Uyarılabilirlik düzeyinin artması özel yetenekli öğrencileri sorunlara daha duyarlı, sorunları çözmek için daha fazla inisiyatif alan ve lider özelliklerini daha fazla sergileyen bir hale getirebilir. Öte yandan özel yetenekli öğrencilerde 8 yaş grubunun liderlik potansiyeli puanı dokuz ve on yaş gruplarının liderlik potansiyeli puanından yüksek bulunmuştur. Bu durum 8 yaş grubunun henüz ön ergenliğe girmemiş olmasından (Kuru, 2018) ve aileden algıladığı sosyal destek düzeyinin 9 ve 10 yaşa göre daha yüksek olmasından kaynaklanabilir. Alan yazın özel yeteneklilerin aileden algıladıkları sosyal destek ile benlik kavramları arasında ve psikolojik uyum arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Rinn, Reynolds ve McQueen, 2011; Kahrman, 2002; Dengiz, 2014). Birçok çalışmada, bu çalışmanın bulguları ile paralel biçimde liderlik özelliklerinin yaşa göre farklılaştığı ve yaşı büyük olanların daha yüksek düzeyde liderlik özelliklerine sahip olduğu belirtilmektedir (Cansoy, Türkoğlu ve Parlar, 2016; Çelik ve Sünbül, 2008; Murphy ve Johnson, 2011). Durmuş (2011)'in çalışmasında ise yaşı küçük olan öğrencilerin liderlik özellikleri daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların liderlik potansiyelinin okul türüne göre farklılaştığı ve her iki grupta da devlet okulu öğrencilerinin liderlik potansiyelinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum özel okullardaki öğrencilerin kamu okullarındaki öğrencilere göre daha ben-

merkezci olmalarından (İlgar, 2004), özel okullardaki akademik başarı baskısının daha fazla olmasından ve özel okul öğretmenlerinin daha fazla stres yaşamasından (Karaköse ve Kocabaş, 2006) kaynaklanabilir. Nitekim benmerkezci olmak ve akademik başarıya odaklanmak liderlik potansiyelini olumsuz etkileyebilir. Öte yandan İstanbul özelinde ortalama sınıf mevcutlarınının 30 olması, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının ortalama 27 olması; ki devlet okullarında bu rakamların daha da yüksek olması (MEB, 2020; Tuzgöl Dost, 2020) gibi faktörler, öğrencinin kendisini daha fazla ortaya koymasını gerekmektedir. Kendini daha fazla ortaya koymaya çalışan öğrencilerin liderlik potansiyeli de o ölçüde artabilir. Alanyazında bir çok çalışmada, bu çalışmanın bulgusu ile paralel biçimde devlet okullarına devam eden öğrencilerin liderlik özellikleri daha yüksek Avcı, 2009; Ogurlu, 2012; Durmuş, 2011; Birol, 2005; Cansoy, 2015; Demirçelik, Karacabey ve Cenan, 2017) bulunmuştur.

Ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puanlarında bir farklılığa rastlanmamıştır. Özel yetenekli öğrencilerde ailede iki çocuk olanların liderlik potansiyeli puanları tek çocuk olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durum özel yetenekli öğrencilerin sosyal ipuçları kavramada oldukça becerikli olmasından kaynaklanabilir (Clark,2008). İki çocuğun evde bulunması, anne babanın dikkatini çekmek açısından tek çocuğa göre zorlayıcı bir durum olabilmekte ve iki çocuk olduğunda rekabet üç çocuğa göre daha fazla olabilmektedir. İki çocuk olanların problem çözme becerileri üç çocuk olanlara göre daha yüksek bulunmuştur (Eskicumalı ve Eroğlu, 2001) Ayrıca ev içindeki rekabet ve yarışma özel yetenekli çocuklar için olumlu olarak algılanmakta, özel yetenekli çocuğun benlik saygısını arttırmakta, kardeşi ile daha fazla iletişim ve işbirliği kurmaya yönlendirmektedir (Evan Grenier, 2015). Bu durum özel yetenekli çocukların liderlik potansiyelinin gelişmesine yol açmış olabilir. Demirçelik, Karacabey ve Cenan (2017) çalışmalarında özel yetenekli çocukların kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk oldukları yönündeki değişkenlere göre liderlik becerisinin farklılaşmadığını bulurken; Akyürek (2020) çalışmasında bu çalışmanın bulguları ile paralel biçimde iki çocuk olanların liderlik becerilerinin üç çocuk olanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu durum iki çocuk olduğunda rekabetin, üç çocuğa göre daha fazla olmasından kaynaklı olabilir.

Okul dışı faaliyete katılma değişkeni açısından özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puanı farklılaşmazken; özel yetenekli öğrencilerde okul dışı faaliyete katılanların liderlik potansiyeli puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu durum okul dışı faaliyetlerin özel yetenek tanısı almamış ve özel yetenekli olan öğrenciler tarafından algılanışı ve bu konuda sergilenen motivasyon ile ilgili olabilir. Özel yetenek tanısı almamış öğrenciler okul dışı faaliyetleri boş zamanı geçirme aracı veya hobi olarak algılayabilirken (Özdoğru, 2017); özel yetenekli çocuklar okul dışı faaliyetleri bir ihtiyaç ve kendilerini zorlayacak fırsatlar olarak ele alabilmektedir. Ayrıca bu durum özel yetenekli öğrencilerin okullardaki yapılandırılmış ortamdan sıkılmaları (Phillips ve Lindsay, 2006; Subotnik, Olszewki-Kubilius ve Worrel, 2011) bu sebeple

okul ortamında kendilerini ortaya koymada sıkıntı yaşamaları ve okul dışı faaliyetlerde ise kendilerini daha rahat ifade etmeleri ile açıklanabilir. Çünkü okullarda sunulan standart programlar özel yetenekli öğrencilerin ihtiyacını karşılamamaktadır (Ataman, 2008; Kaplan Sayı, 2018; Renzulli ve Reis, 1985). Okul dışı faaliyetlerde öğrencinin üzerinden akademik baskının kalkması, okul dışı faaliyetin büyük olasılıkla özel yetenekli çocuğun tercihine bağlı olması (Kontaş ve Yağcı, 2016; Ilik, 2019; Gürültü ve Alcı, 2020) özel yetenekli öğrencinin bu faaliyet ve ortamda daha fazla kabul görmesi bu durumun önemli nedenlerinden olabilir. Bu bulgu Ogurlu (2012) ve Demirçelik, Karacabey ve Cenan (2017)'ın çalışma bulguları ile de paraleldir. Okul dışı çalışmalar genel olarak öğrencilerin liderlik becerilerini geliştirebileceği imkânlar olarak görülmektedir (Smith, Smith ve Barnette, 1991) Ders dışında yapılan etkinlikler öğrencilerin sosyal ve iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağlayarak gerçek yaşamda liderlik becerilerinin kullanılmasına fırsat tanımaktadır (Horn, 2013; Hebert, 2019).

Ekonomik durum değişkeni açısından özel yetenek tanısı almamış öğrencilerin liderlik potansiyeli puanlarında bir farklılık bulunmazken; özel yetenekli öğrencilerde liderlik potansiyeli puanları en yüksek grup 2500-3500 TL arasında gelire sahip grup olurken; en düşük grup 3500 ve üzeri gelir grubudur. Bu durum 2500-3500 TL arasında gelire sahip ailelerin çocuklarına sergiledikleri tutum ile açıklanabilir. Araştırmalar gelir düzeyi arttıkça çocukların anne babalarından gördükleri tutumları daha demokratik, gelir durumu azaldıkça daha otoriter algıladıklarını ortaya koymaktadır (Erkan ve Toran, 2004; Alpoğuz, 2014; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Diğer yandan özel yetenekli çocukların ailelerinin genellikle demokratik ve aşırı koruyucu tutumlar sergiledikleri farklı çalışmalar ile ortaya konmuştur (Sayı ve İçen, 2019; Afat, 2013; Ogurlu, Yalın ve Birben, 2015). Özel yetenekli çocuğu olan ailelerin gelir düzeyi arttıkça aşırı koruyucu davranma eğilimlerinin artması olasılığı gelir düzeyi en yüksek grubun en düşük liderlik potansiyeline sahip olmasına bir sebep olabilir.

Anne eğitim durumu açısından ise özel yetenek tanısı almamış öğrencilerde annesi lise mezunu olanların liderlik potansiyeli puanları daha yüksek; özel yetenekli öğrencilerde ise annesi ortaokul mezunu olanların liderlik potansiyeli puanları daha yüksek bulunmuştur. Görüldüğü gibi her iki grupta da annesi orta düzeyde eğitim alan öğrencilerin liderlik potansiyeli puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu durum anne eğitim durumu ortaokul ve lise olanların daha az kontrolcü davranması, çocuğun nefes alması için daha fazla alan açması ile açıklanabilir (Demiriz ve Öğretir, 2007). Alanyazında bazı çalışmalar bu durumu desteklemekte; öğrenim seviyesi yükseldikçe ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumlarının arttığını ortaya koymaktadır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Diğer çalışmalar ise eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumların arttığını (Yaprak, 2007; Kaya ve diğerleri, 2012; Bornstein ve Zlotnik, 2008), eğitim düzeyi azaldıkça otoriter tutumların arttığını belirtmektedir (Alpoğuz, 2014).

Liderlik potansiyeli puanlarının her iki grupta da cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Bunun sebebi olarak toplumsal açıdan özellikle büyük şehir-

lerde kızlar ve erkekler arasında imkân ve fırsatlara erişimin eşit olması gösterilebilir. Alan yazında bu bulguyu destekleyen çalışmaların yanında (Chan, 2000; Akyürek, 2020; Cansoy, Türkoğlu ve Parlar, 2016; Wang ve diğ., 2012) desteklemeyen çalışmalar da mevcuttur (Acar,2007; Durmuş, 2011; Çelik ve Sünbül, 2008; Ogurlu, 2012; Özmutlu 2008; Demirçelik, Karacabey ve Cenani, 2017). Bu durum çalışmalardaki örneklem gruplarının yaşı ile de ilgili olabilir. Nitekim toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıların belirginleşmesi daha çok lise ve üstü eğitim kademelerinde gerçekleşmektedir.

Sonuç olarak özel yetenekli öğrencilerin liderlik potansiyeli özel yetenek tanısı almamış öğrencilerden yüksek bulunmuştur. Bu bilginin özel yetenekli öğrencilerin daha iyi tanınması ve yönlendirilmesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Özel yetenekliler ile çalışan akademisyenler, özel yetenekli öğrencisi olan sınıf öğretmenleri, özel yeteneklilerle çalışan BİLSEM öğretmenleri ve yöneticiler bu bilgiden yola çıkarak eğitim programlarında uyarılama yapabilir. Ayrıca 8-11 yaş grubu özel yetenekli olan ve olmayan öğrencilerinin liderlik özellikleri incelenerek; liderlik potansiyeli puanının özel yetenekli olan ve olmayan öğrencilerde yaşa, okul türüne ve anne eğitim durumuna göre farklılaştığı bulunurken; ailedeki çocuk sayısı, okul dışı faaliyete katılma, ekonomik durum değişkenleri açısından ise sadece özel yetenekli grupta farklılaştığı bulunmuştur. Diğer yandan liderlik potansiyeli puanlarının her iki grupta da cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu bilgileri bu yaş grubu ile çalışan öğretmen ve araştırmacılar, liderlik ile ilgili çalışmalarında kullanabilir.

Bununla birlikte, gelecekteki çalışmalarda ele alınabilecek bir takım sınırlamalar not edilebilir. Gelecekteki çalışmalar, hiçbir zenginleştirme eğitimine tabi tutulmayan tanımlı özel yetenekli öğrenciler ile yapılabilir. Ayrıca mevcut çalışma özel yetenekli öğrencilerin kendi algıları sınırlıdır.

5. Öneriler

Çalışmadan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

- Aynı çalışmanın farklı örneklem grupları üzerinde yürütülmesi,
- Aynı çalışmanın farklı veri kaynakları kullanılarak yapılması ve nitel boyutların eklenmesi
- Özel yetenekli olan ve olmayan öğrencilerin kendilerindeki liderlik potansiyelini fark etmesi adına rehberlik hizmetlerinin sunulması,
- Özel yetenekli öğrencilerin liderlik potansiyelinin körelmemesi için, liderlik programlarının sunulması,
- Okuldaki programın ve derslerin öğrencilerin liderlik özelliklerini geliştirecek şekilde tasarlanması,
- Öğrencilerin liderlik özelliklerini etkileyen farklı değişkenlerin yapısal eşitlik modeli ile test edilmesi ve liderlik konusunda yapılan çalışmaların artırılması.

Kaynakça

- ACAR, S. (2007). Raven SPM Plus Testi ve Roets Liderlik Değerlendirme Ölçeğinin 10-11 Yaş Geçerlik, Güvenirlik, Ön Norm Çalışmalarına Göre Üstün Zekâlı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Liderlik Özelliklerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AFAT, N. (2013). Çocuklarda Üstün Zekânın Yordayıcı Olarak Ebeveyn Tutumları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 155.
- AKBAŞLI, S., ERÇETİN, Ş. & HARUN, Y. (2019). İlkokul Öğretmenlerinin Glokal Liderlik Davranışlarını Gösterme Düzeyleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 54-74.
- AKYÜREK, M. İ. (2020). Özel Yetenekli Öğrencilerde Liderlik. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 12(2), 198-219.
- ALPOĞUZ, D. U. (2014). Algılanan Ana-Baba Tutumlarının İlköğretim Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarına Ve Türkçe Dersi Akademik Başarılarına Etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- ARMUTLULU, İ. H. (2008). *İşletmelerde Uygulamalı İstatistik*. İstanbul: AlfaYayımları
- ARSLAN, H., & USLU, B. (2013). Öğretmen Adaylarının Liderlik Yönelimlerinin İncelenmesi/ Examining The Leadership Orientations Of Pre-Service Teachers. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 42-60.
- ATAMAN, A. (2011). *Özel Gerekli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. İstanbul: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- ATAMAN, A. B. (2008). Üstün Yetenekli Çocuklarda Aile Ortamının Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: İstanbul BİLSEM örneği. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ATAMAN, S. (2019). Üstün Zekâlı Olan ve Olmayan Çocukların Liderlik Potansiyelinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- AVCI, B. (2009). Öğrencinin Liderliği, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- AYDIN, R., BOZKUŞ, T., & MURAT, K. (2016). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarındaki Öğrencilerin Liderlik Özelliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi. *International Journal Of Sport Culture And Science*, 4 (Special Issue 1), 122-131.
- AYDOĞDU, F., & DİLEKME, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- BAHÇELİEVLER İTO BİLSEM EĞİTİM PROGRAMLARI (2021). https://bahcelievlerbilsem.meb.k12.tr/meb_ays_dosyalar/34/28/752248/dosyalar/2021_03/08120943_8_Mart_ders_programY_Yeni.pdf?CHK=c28a0fa9f0242bcae6a21949fa12b35d
- BARON, R., A. VE GREENBERG, J. (1989). *Behavior in Organizations: Understanding and Managing the Human Side of Work*. 3th. Ed., Boston: Allyn Bacon Inc.
- BAYSAL, C. VE TEKARSLAN, E. (1987). *Davranış Bilimleri I-II*. İstanbul: İst. Üni. İşletme Fak. Yayın No:191 Bayrak Matbaacılık.

Özel Yetenekli Olan ve Özel Yetenek Tanısı Almamış Öğrencilerin Liderlik Potansiyelinin İnce...

- BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ YÖNERGESİ (2016). *Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_01/02031535_tebliğler_dergisipdf
- BİLİM VE TEKNOLOJİ YÜKSEK KURULU (2013). *Üstün Yetenekli Bireyler Strateji Ve Uygulama Planı 2013 – 2017*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zel-yeteneklibireylerineitimstratejiveuygulamaklavuzu.pdf
- BİROL, Z. N., & YAZICI, H. (2011) Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinde Mükemmeliyetçilik, Benlik Saygısı ve Liderlik Özellikleri. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (12), 113-122.
- BİROL, Z.H. (2005). Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik, Benlik Saygısı, Liderlik Özelliklerinin İncelenmesi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- BRONSTEIN, M.H. & ZLOTNIK, D. (2008). Parenting styles and their effects. M. M. Haith ve J.B.Benson (Ed.), *Infant and Early Childhood Development* 496-509. Elsevier Inc.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Peg-em Akademi.
- CANSOY, R. & TURAN, S. (2016). Gençlik Liderlik Özellikleri Ölçeği: Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 1(1), 19-39.
- CANSOY, R. (2015). Türkiye’de Ortaöğretim Okullarındaki Öğrencilerin Gençlik Liderlik Özelliklerinin İncelenmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- CANSOY, R., TÜRKOĞLU, M. E., & PARLAR, H. (2016). Liderlik Özellikleri: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması Ve Öğrencilere Yönelik Bir Araştırma. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(212), 139-159.
- CECİ S.J. (1996). *On Intelligence: A Bioecological Treatise on Intellectual Development Expanded ed.* Cambridge, MA; London: Harvard University Press.
- CECİ, S. J., & LİKER, J. K. (1986). A Day at the Races: A Study of IQ, Expertise, And Cognitive Complexity. *Journal of Experimental Psychology: General*, 115(3), 255.
- CELEP, C. (2004). *Dönüşümsel Liderlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- CENGİZ, R., & GÜLLÜ, S. (2018). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Liderlik Yönelimleri ve Fiziksel Saygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 94-108.
- CHAN, D. W. (2000). Assessing Leadership among Chinese Secondary Students in Hong Kong: The Use of The Roets Rating Scale For Leadership. *Gifted Child Quarterly*, 44(2), 115-122.
- CLARK, B. (2008). *Growing Up Gifted*. (7th ed.) Upper Saddle River, NJ: Prentice.
- ÇELİK, C., & SÜNBÜL, Ö. (2008). Liderlik Algılamalarında Eğitim ve Cinsiyet Faktörü: Mersin İlinde Bir Alan Araştırması. *Süleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 13(3).
- ÇİL, B. (2008). *İstatistik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- DAVIS, G., & RİMM, S. (2004). *Education of The Gifted And Talented (5th Ed.)*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- DEMİRÇELİK, E., KARACABEY, A. S., & CENAN, E. D. (2017). Özel Yetenekli Öğrencilerin Liderlik Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 399-425.

- DEMİRİZ, S. VE ÖĞRETİR, A. D. (2007). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- DENGİZ, N. A. (2014). Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocuklarda Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- DURAN, A. (2019). Erken Çocukluk Dönemi Liderlik Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Çocukların Liderlik Özellikleri İle Dil Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- DURMUŞ, Ö. (2011). İlköğretim ve Lise Öğrencilerinde Görülen Liderlik Davranışlarının Araştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- EDMUNDS, A., & YEWCHUK, C. R. (1996). Indicators of Leadership in Gifted Grade Twelve Students. *Journal of Secondary Gifted Education*, 7(2), 345-355.
- EMİR, S. & ACAR, S. (2007). Zekâ-Liderlik İlişkisi: Üstün Zekâlı Olan Ve Olmayan Öğrencilerin Liderlik Becerilerinin Karşılaştırılması. *HAYEF Journal of Education*, 4(2), 189-201.
- EREN, E. (1998). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- ERKAN, S. VE TORAN, M. (2004). Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerin Çocuklarını Kabul ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi (Diyarbakır İli Örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 91-97.
- ESENYURT BİLİM VE SANAT MERKEZİ EĞİTİM PROGRAMLARI (2021).http://esenyurtbilsem.meb.k12.tr/tema/okulumuz_hakkinda.php
- ESKİCUMALI, A. VE EROĞLU, E. (2001). Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Düzeyleri İle Çocukların Problem Çözme Yetenekleri Arasındaki İlişki. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1).
- EVAN GRENIER, M. (1985). Gifted Children And Other Siblings. *Gifted Child Quarterly*, 29(4), 164-167.
- FERTMAN, C. I., & LONG, J. A. (1990). All Students are Leaders. *The School Counselor*, 37(5), 391-396.
- GARDNER H (2011). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
- GOLEMAN D (2006). *Emotional Intelligence*. Bantam 10th anniversary hardcover ed. New York: Bantam Books.
- GÜRÜLTÜ, E., & ALCI, B. (2020). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsat Eşitliği Bağlamında Öğrenci ve Veli Görüşleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(24), 2413-2442.
- HÉBERT, T. P. (2019). A Longitudinal Case Study of Exceptional Leadership Talent *Gifted Child Quarterly*, 63(1), 22-35.
- HENSEL, N. H. (1991). Social leadership skills in young children. *Roeper Review* 14(1), 4-6.
- HORN, C. (2013). Why leadership? *USC Times*, 24(15), 1.
- İLİK, Ş. Ş. (2019). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Görev Yapan Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları Hazırlamaya Uygulamaya Ve İzlemeye Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, 27(2).

- İLGAR, L. (2014). Özel Okul ve Devlet Okulunda Görev Yapmış Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimindeki Farklılıklara İlişkin Görüşleri: Nitel Bir Çalışma. *HAYEF Journal of Education*, 11(2), 259-285.
- JUDGE, T. A., COLBERT, A. E.& ILES, R. (2004). Intelligence and Leadership:A Quantative Review and Test of Theoretical Propositions. *Journal of Applied Psychology*, s. 89(3)542-552.
- KAHRİMAN, İ. (2002). Adolesanlarda Aile Ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- KAPLAN SAYI, A. (2018).Dezavantajlı Özel Yetenekli Çocuklar İçin Zenginleştirilmiş Destek Eğitim Programı Projesi Katılımcı Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish Studies* 13 (4) 749-770.
- KARAKÖSE, T., & KOCABAŞ, İ. (2006). Özel ve Devlet Okullarında Öğretmenlerin Beklentilerinin İş Doyumu ve Motivasyon Üzerine Etkileri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 2(1), 3-14.
- KARASAR, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- KARTAL, S. (2009). İlköğretimde Liderlik Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 26-36.
- KAYA, A., BOZASLAN, H.&GENÇ, G. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine Ve Akademik Başarılarına Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- KESER, S., & KOCABAŞ, İ. (2014). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Otantik Liderlik ve Psikolojik Sermaye Özelliklerinin Karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 1-22.
- KIM, M. (2009). The Factors Influencing Leadership Skills of Gifted And Regular Students and Its Implications for Gifted Education. *KEDI Journal of Educational Policy*, 6(2).
- KİRİŞ, V. (2018). 11. ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Liderlik Özelliklerine Etkisinin Spor Yapma Durumu Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- KOÇEL, T. (2001). *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- KONTAŞ, H.& YAĞCI, E. (2016).BİLSEM Öğretmenlerinin Program Geliştirme İhtiyaçlarına İlişkin Geliştirilen Programın Etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 902-923.
- KURU, A. (2018). **Ön** Ergenlik Dönemindeki Üstün Zekâlı Gençlerin Empati Algısının Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 58-70.
- LEE, S. Y., & OLSZEWSKI-KUBILIUS, P. (2006). The Emotional Intelligence, Moral Judgment, and Leadership of Academically Gifted Adolescents. *Journal for the Education of the Gifted*, 30(1), 29-67.
- MAKER, C. (2005). The " Discover " Project: Improving Assessment and Curriculum for Diverse Gifted Learners. *National Research Center on the Gifted and Talented*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED505483.pdf>
- MARLAND, S. J. (1972). *Education of The Gifted and Talented - Volume 1: Report to the Congress of the United States by the U. S. Commissioner of Edcation*. Office of Education (DHEW) Washington.
- MATTHEWS, M. S. (2004). Leadership education for gifted and talented youth: A Review of the Literature. *Journal for the Education of the Gifted*, 28(1), 77-113.

- MEB, (2020). *Milli Eğitim İstatistikleri*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_ys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_rgun_egitim_2019_2020.pdf
- MEEGAN, S.P& BERG, CA (2002). Contexts, Functions, Forms, and Processes of Collaborative Everyday Problem Solving in Older Adulthood. *International Journal of Behavioral Development* 26(1): 6–15.
- MILLIGAN, J. (2004). Leadership Skills of Gifted Students in A Rural Setting: Promising Programs For Leadership Development. *Rural Special Education Quarterly* 23 (1), 16.
- MONETLE, D.R., T. SULLIVAN& C.R. DE JONG (1990). *Applied Social Research*. New York: Harcourt Broce Jovanovich, Inc.
- MUAMMAR, O. M. (2015). The Differences Between Intellectually Gifted and Average Students on A Set of Leadership Competencies. *Gifted Education International*, 31(2), 142-153.
- MURPHY, S. E., & JOHNSON, S. K. (2011). The Benefits of A Long-Lens Approach to Leader Development: Understanding the Seeds of Leadership. *The Leadership Quarterly*, 22(3), 459-470.
- NORTHOUSE, P.G. (2016). *Leadership Theory And Practice*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- OGURLU Ü., YALIN, H., S.&YAVUZ BİRBEN, F., (2015). Üstün Yetenekli Çocukların Mükemmeliyetçilik Özelliklerinin Aile Tutumu İle İlişkisi, *Turkish Studies*, 10 (7). 751-764.
- OGURLU, Ü. (2012). Liderlik Becerileri Geliştirme Programının Üstün Zekâlı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Liderlik Becerilerine Etkisi, Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZDEN, Y. (2000). *Eğitimde Dönüşüm: Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ÖZDOĞRU, A. A. (2018). Çocuk ve Ergenlerin Okul Dışı Zamanlarda Spor Aktivitelerine Katılımı. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 86-101.
- ÖZMUTLU, İ. (2008). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Liderlik ve Yaratıcılık Özelliklerinin Karşılaştırılması (Gazi Üniversitesi Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZTÜRK, M., & ZEMBAT, R. (2015). Okul Öncesi Yöneticilerinin Yaratıcı Liderlik Özellikleri İle Okul İklimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 31, 455-467.
- PAPADOPOULOS, D. (2016). Psycho-pedagogical and Educational Aspects of Gifted Students, Starting From The Preschool Age; How Can Their Needs Be Best Met. *J Psychol Abnorm*, 5(153), 2.
- PATRICK, J.H AND STROUGH, J. (2004). Everyday Problem Solving: Experience, Strategies, and Behavioral Intentions. *Journal of Adult Development* 11(1): 9–18.
- PHILLIPS, N., & LINDSAY, G. (2006). Motivation in Gifted Students. *High Ability Studies*, 17(1), 57-73.
- PIECHOWSKI, M., & MILLER, N. B. (1995). Assessing Developmental Potential in Gifted Children: A Comparison Of Methods. *Roeper Review*, 17(3), 176-180.
- PORTER, L.(2005) *Gifted Young Children: A Guide For Teachers and Parents*. Sydney, Allen and Unwin.
- REZZULLI, J. S., & REIS, S. M. (1985). *The Schoolwide Enrichment Model: A Comprehensive Plan for Educational Excellence*. Creative Learning Press.

- RENZULLI, J.S.,&REIS, S. M. (1985). *The Schoolwide Enrichment Model:A Comprehensive Plan For Educational Excellence*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- RINN, A.N., REYNOLDS, M.J.&MCQUEEN, K.S. (2011). Perceived Social Support and the Self-concepts of Gifted Adolescents. *Journal for the Education of the Gifted*, 34, 367-396.
- SAYI, A. K., & İÇEN, M. (2019). Examining the Relationship between Parental Attitudes and the Study Habits of Gifted Children. *International Journal of Progressive Education*, 15(6), 17-32.
- SILVERMAN, K. L. (1993). *Social Development, Leadership And Gender Issues. Counseling the Gifted and Talented* . Denver: CO: Love Publishing.
- SMITH, D. L., SMİTH, L., & BARNETTE, J. (1991). Exploring the Development of Leadership Giftedness. *Roeper Review*, 14(1), 7-12.
- STERNBERG R.J. &WAGNER R.K.(1986).*Practical Intelligence: Nature and Origins Competence in the Everyday World*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- STERNBERG, R. J.(2005). The Theory of Successful Intelligence. *Revista Interamericana de Psicologia/Interamerican Journal of Psychology*, 39(2), 189-202.
- STOGDILL, R. (1974). *Handbook of Leadership*. New York: The Free Press.
- SUBOTNİK, R. F., OLSZEWSKI-KUBILIUS, P., & WORRELL, F. C. (2012). A Proposed Direction Forward for Gifted Education Based on Psychological Science. *Gifted Child Quarterly*, 56, 176-188. <http://doi.org/10.1177/0016986212456079>
- TANNENBAUM, A.J. (1983). *Gifted Children: Psychological and Educational Perspectives*. New York: Macmillan.
- TERMAN, L.M. (1926) *Genetic Studies of Genius: Mental And Physical Traits Of A Thousand Gifted Children*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- TÖREMEN, F., & YASAN, T. (2010). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Dönüşümcü Liderlik Özellikleri (Malatya İli Örneği). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 27-39.
- TUZGÖL DOST, M. (2020). Okul Psikolojik Danışmanlarına Göre İlkokullardaki Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Durumu Ve Sorunları. *Electronic Journal of Social Sciences*, 19(76).
- WALLANCE, B. VE MAKER, C. J. (2009). Discover /Tasc:An Approach to Teachingand Learning That is Inclusive Yet Opportunities For Differentiation According To Pupils Needs. L. V. Shavinina (Eds.), *Giftedness, International Handbook* (s. 1114). Springer Science Bussiness Media.
- WANG, B., LI, M., LI, G., WEI, M., & LI, Z. (2012). An Investigation and Analysis of High School Student Leadership in Central China. *International Journal Of Psychology*, 47, 1-2.
- YAPRAK, B. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumunun Diskriminant Analiziyle Belirlenmesi ve Benlik Saygısı İle Olan İlişkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- YASEMİN KARAKAYA BİLSEM EĞİTİM PROGRAMLARI (2021). http://ykbilsem.meb.k12.tr/icerikler/yasemin-karakaya-bilsem-hizmet-standartlari_8441707.html